

Position paper

Ruimtevaart

Onderwerp:
Nederlands ruimtevaartbeleid en
betekenis ESA/ESTEC
Januari 2011

SpaceNed

ASSOCIATION OF SPACE COMPANIES
IN THE NETHERLANDS

provincie **HOLLAND**
ZUID

Aanleiding

In het regeerakkoord worden forse bezuinigingen aangekondigd. Daarbij wordt ook ruimtevaart genoemd. Onderstaand enkele kanttekeningen bij dit voornemen namens de organisaties SpaceNed (de brancheorganisatie van de ruimtevaartbedrijven en -instellingen), de provincie Zuid-Holland, de gemeente Noordwijk en de Kamer van Koophandel Den Haag.

In het onderstaande wordt gesteld dat:

- Ruimtevaart ten onrechte onderdeel is van de bezuiniging op themagerichte innovatiesubsidies; het overgrote deel van het budget betreft immers een jaarlijkse contributie aan een internationale organisatie.
- Gegeven de opbrengst van ESTEC voor de Nederlandse economie een reductie van het ESA budget alleen al om die reden onverstandig zou zijn.

Ruimtevaart in Nederland wordt in belangrijke mate bedreven in het kader van ESA, de European Space Agency, waarin 18 landen samenwerken bij het realiseren van Europese ruimtevaartprojecten. Nederland is vanaf de oprichting in 1975 lid van ESA. In Nederland draagt een relatief kleine, maar hoogkwalitatieve groep van bedrijven bij aan de realisatie van deze Europese projecten.

ESA kent zogenaamde verplichte programma's en optionele programma's. De verplichte bijdrage van Nederland bedraagt bijna 5% (gebaseerd op de BNP-cijfers van de lidstaten van ESA) aan de programma's Wetenschap en Algemeen Budget (waarin begrepen de lanceerplaats Kourou). De deelname aan de optionele programma's (zoals het International Space Station (ISS), de Ariane-5 draagraket en het aardobservatieprogramma) is met ongeveer 2% aanmerkelijk lager. Daarmee neemt Nederland een 8^e positie in op de ranglijst van ESA lidstaten. Zie het overzicht in onderstaande tabel¹.

Frankrijk	Duitsland	Engeland	Italië	Spanje	België	Zwitserland	Nederland
18,8%	17,9%	6,6%	9,5%	5,1%	4,1%	2,4%	2,1%

Income from Member States and Canada	2975.0 M€ (74,5%)
Income from EU	777.9 M€ (19,5%)
Income from European Cooperating States (ECSA)	7.9 M€ (0,2%)
Other income	233.0 M€ (5,8%)
Total	3993.8 M€

Bovenstaand de belangrijkste bijdragen aan het ESA budget voor 2011 in procenten per lidstaat, uit de post "Income from Member States and Canada".

Hiernaast het totaaloverzicht van het ESA budget voor 2011.

¹ http://download.esa.int/docs/DG/ESA_2011_Budget_040111_rev2.ppt

Ruimtevaart en het regeerakkoord

Wij ondersteunen de uitgangspunten uit het regeerakkoord zoals die betrekking hebben op de internationale positie van Nederland. Ook het streven om Nederland te bevorderen als vestigingsplaats voor internationale instellingen kunnen wij geheel onderschrijven, mede gezien de innovatieve en economisch voordelen die ons land geniet door de aanwezigheid van ESTEC in Noordwijk.

Wij citeren enkele passages uit het akkoord:

“Den Haag wordt bevorderd als vestigingsplaats voor internationale instellingen, mede gelet op het economisch belang”

“Versterking van de innovatiekracht van het bedrijfsleven is cruciaal voor de economische ontwikkeling in de toekomst. Nieuwe producten, technologieën en werkwijzen zorgen voor vergroting van de export en werkgelegenheid. Een goede samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid is hierbij van groot belang. De samenhang tussen kennis, wetenschap, toegepast onderzoek en innovatiebeleid wordt versterkt.”

De financiële bijlage bij het regeerakkoord zegt echter:

“Innovatiemiddelen op de EZ-begroting worden geschrapt, waarbij de nadruk ligt op themagerichte innovatiesubsidies (o.a. Syntens, luchtvaartbeleid, ruimtevaartbeleid en innovatieprogramma’s).”

Bij de begrotingsmiddelen voor ruimtevaart **gaat het niet of nauwelijks om innovatiesubsidies**. Op de EL&I-begroting is ruimtevaart echter onderdeel gemaakt van de themagerichte innovatiesubsidies. Ruimtevaartopdrachten van ESA worden in competitie verworven nadat door lidstaten programmacontributies aan deze internationale organisatie zijn gecommitteerd. Zonder contributie kan de sector geen opdrachten verwerven en verliest daarmee haar internationale concurrentiepositie op de ruimtevaartmarkt. Daadwerkelijke opdrachten zijn nodig om te kunnen profiteren van de generieke intensivering via de Vennootschapsbelasting (VPB) en de WBSO.

Het Nederlandse ruimtevaartbeleid

ESA - Een rendabele internationale verplichting

De ESA-inschrijving is een internationale verplichting. De ruimtevaartmiddelen worden voor het overgrote deel (80%) uitgegeven als Nederlandse bijdrage aan het Europese Ruimtevaartagentschap ESA. Deze middelen worden echter verantwoord op het artikel 'Een sterk innovatievermogen' van de EZ-begroting. Voor zover het nationaal (20%) wordt uitgegeven, is dat altijd in dit internationale kader. Wij geven daarvan een voorbeeld. Het wetenschappelijke (en vaak ook aardobservatie-) programma van ESA gaat er vanuit dat instrumenten aan boord van satellieten met nationale middelen worden ontwikkeld door de verschillende lidstaten. Nederland is daarin zeer succesvol. Voorbeelden zijn het wetenschappelijke HIFI instrument en de instrumenten SCIAMACHY en OMI voor aardobservatie. In 2014 wordt het TROPOMI instrument gelanceerd.

Het staande nationaal beleid heeft een internationaal kader. De enige nationale regeling die een daadwerkelijke subsidieregeling inhoudt is de zogenaamde PEP (Prekwalificatie ESA Projecten). Deze staat op de EL&I-begroting en betreft een voorbereiding op ESA projecten. Deze regeling is als zeer succesvol beoordeeld in de laatste evaluatie van het ruimtevaartbeleid uit 2007 (rapport: Berenschot). ESA gaat er voor haar projecten vanuit dat zulke voorbereidingen op nationaal niveau plaatsvinden.

ESA kent een zogenaamd geo-return systeem waarin over meerdere jaren er zorg voor wordt gedragen dat de inschrijving van de diverse lidstaten ook terugvloeit naar die lidstaten.

Voor Nederland is de gemeten geo-return coëfficiënt hoger dan 1 en al jarenlang de beste van heel Europa.

Met andere woorden, de Nederlandse driehoek overheid, bedrijven en kennisinstellingen doet het goed!

Het belang van ESTEC

Het belang van de aanwezigheid van ESTEC voor de Nederlandse economie (met name de provincie Zuid-Holland) is daarbij aanzienlijk. ESTEC in Noordwijk is veruit de grootste vestiging van ESA, met ruim 2700 medewerkers (waarvan ongeveer de helft vaste internationale staf) en besteedt in Nederland (buiten de directe ESA-projecten om) ruim €110 miljoen per jaar. Dit wordt aangevuld met de bestedingen van de ESTEC-medewerkers die veelal in de omgeving van Noordwijk hun woonplaats hebben gevonden. Vastgesteld kan worden, dat Nederland niet alleen in de directe projecten zijn inzet meer dan terugverdient maar ook verdient aan indirecte werkzaamheden als gevolg van de aanwezigheid van ESTEC in Nederland.

Bekend is dat dit multipliers oplevert die de inzet (de bijdrage van Nederland aan ESA) enkele malen vermenigvuldigen. **Studies² daarover laten zien dat Nederland met dit mechanisme op jaarbasis ongeveer €340 miljoen terugverdient in ruil voor de inschrijving van €100 miljoen.**

Wij noemen enkele voorbeelden van extra terugverdienmechanismes. ESA/ESTEC is een van de grootste klanten van de KLM. Reken daar de binnenkomende vluchten van alle industrieën die naar ESTEC toekomen, de vluchten voor deelnemers aan conferentie, symposia e.d. bij en het is duidelijk dat het belang enorm is. Het grote aantal symposia, conferenties, symposia is van zeer groot belang voor Noordwijk (hotels, restaurants, transport). Mede daardoor staat Noordwijk in de top 3 in Nederland als het gaat om de conferentiemarkt.

Economisch gezien verdient Nederland aan de bijdrage aan ESA. De jaarlijkse contributie bedraagt omstreeks €100 miljoen. Aan de opbrengstenkant staan hoogwaardige opdrachten voor de industrie van ruim €100 miljoen. ESTEC besteedt in Nederland ruim €110 miljoen; er zijn daarnaast indirecte economische effecten (bestaande uit salarissen en pensioenen van ESA staf in Nederland en andere indirecte effecten). Iedere euro van de Nederlandse contributie levert opbrengst van 3.4 euro aan de Nederlandse economie. Zie ref. 2.

Dat Nederland relatief weinig bijdraagt aan de optionele programma's van ESA, maar wel enorm van ESTEC profiteert ligt bij de andere lidstaten van ESA gevoelig. Er is dan ook een continue druk om delen van ESTEC naar elders te verplaatsen. Zo is recent besloten dat het Exploitatie-programma van het International Space Station naar ESOC in Duitsland zal gaan. In dit scenario verdwijnen er tussen 20 en 70 arbeidsplaatsen bij ESTEC. Ook bij Aardobservatie gaat er personeel van ESTEC naar ESRIN (Italië). Dit werkt natuurlijk door in de algemene return-factor van Nederland die als gevolg hiervan zal dalen.

Met nieuwe ESA-vestigingen in Spanje en het Verenigd Koninkrijk is het aannemelijk dat hieraan verder vervolg gegeven zal worden. Zo heeft met name Spanje zijn oog laten vallen op de Science-afdeling die nu nog gevestigd is op ESTEC.

Veel landen bezuinigen op dit moment niet of nauwelijks op hun ruimtevaartbegroting. Een land als Frankrijk intensiveert zelfs op dit moment en ook Duitsland heeft recent aangegeven dat het meer gaat investeren in ruimtevaart.

Op Europees niveau, vanuit de Europese Commissie³, is recentelijk een industriebeleid geformuleerd, waarin voor ruimtevaart een prominente plaats is weggelegd. Benadrukt wordt dat ruimtevaart een motor van innovatie is. Investeren (als gezamenlijke verantwoordelijkheid van de EC en de EU lidstaten) in ruimtevaart wordt nadrukkelijk bepleit ten behoeve van veiligheid en welvaart. Dit pleidooi geldt natuurlijk ook Nederland. Als Nederland fors gaat bezuinigen zal de druk om grote delen van ESTEC te verplaatsen aanzienlijk toenemen, evident mag zijn dat ook de bereidheid van ESA om dat vervolgens toe te staan zal toenemen.

Oproep

Het Nederlandse ruimtevaartbeleid levert een belangrijke bijdrage aan de maatschappelijke en economische positie van Nederland. Wij willen de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie vragen op basis van dit totaalbeeld de recente plannen voor de ruimtevaartbudgetten te heroverwegen zodat de Nederlandse bijdrage aan ESA gewaarborgd blijft en de positie van ESTEC in Noordwijk niet verder uitgehold wordt.

²; zie http://www.triarii.nl/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download=16:valueestecnl&id=5:aerospace (rapport 2005 over 2004, Triarii, Den Haag, 27 juni 2005); een ongepubliceerde studie van later datum laat een voor de Nederlandse economie nog gunstiger beeld zien.

³ Zie: COM(2010) 614, EC Communication on Industrial Policy, p 24 & 25; Zie tevens: 7th Space Council resolution: "Global challenges: taking full benefit of European space systems", Brussels, 25 November 2010.

Facts & Figures

Budgetstromen

- ESA - verplichte en optionele bijdrage
 - Bijdrage aan verplichte programma's op basis van BNP (NL: 4,6%)
 - Bijdrage aan optionele programma's op basis van dezelfde intentie
 - NL budget voor 2011: €84.2 miljoen (correspondeert met 2.1%, zie ook de tabel op pagina 2 van dit document)
 - Budgetten worden ca. 3-jaarlijks vastgelegd tijdens ESA Ministersconferentie. Nov. 2008 in Den Haag; volgende conferentie: 2de helft 2012 in Italië
- EU Programma's worden betaald vanuit reguliere bijdrage van lidstaten (NL bijdrage: 6.6 %)
- Naast ESA en EU levert Nederland een bijdrage aan EUMETSAT ten behoeve van weersatellieten (jaarlijks enigszins variërend, in 2009 was die bijdrage €10 miljoen)

Nederlandse ruimtevaartsector in cijfers

- Circa 70 ondernemingen, kennisinstellingen en universiteiten actief, waaronder zo'n 60 MKB
- Gesommeerde jaaromzet (2009): 144 miljoen euro
- Ruim 1.000 medewerkers werkzaam in de branche
- Grootste vestiging van ESA: ESTEC in Noordwijk met 2700 medewerkers
- NL geografische return prestatie: nr. 1 in Europa gemeten van 2000 – 2009
 - Gewogen return 1.11
 - Ongewogen return 2.08 (economische impact van locatie ESTEC)

Ruimtevaart, daar kijkt u van op!

www.kvk.nl

www.noordwijk.nl

www.spacened.nl

www.zuid-holland.nl

januari 2011